

УДК 351.071

О. Ю. Чередниченко

І. М. Товма

НАЦІОНАЛЬНА ЄДНІСТЬ ЯК УМОВА ПОДОЛАННЯ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Обґрунтовано необхідність забезпечення життєво важливих інтересів людини, громадянина, суспільства і держави, сталого розвитку суспільства, виявлення, запобігання і нейтралізації реальних та потенційних загроз національним інтересам. Установлено, що ключову роль у цьому процесі відіграє не тільки громадянське суспільство, а й вищі органи влади та управління держави як провідники стратегії протидії загрозам національних інтересів. Доведено позитивний вплив національної єдності на функціонування системи національної безпеки держави.

Ключові слова: національна безпека, суспільне, політичне життя, загрози, ризики, небезпеки, національна єдність, сектор безпеки, національна ідентичність, єдність.

Постановка проблеми. Проблеми національної безпеки належать до найважливіших, найскладніших багатоаспектних та інтегральних явищ суспільного і політичного життя. Загострення глобальних і регіональних негативних проявів соціально-економічного та соціально-політичного характеру, що підсилюють імовірність виникнення міжнародних і внутрішньодержавних конфліктів, міжнародного тероризму та екологічних катастроф, підштовхнули людство до розуміння необхідності комплексної протидії небезпекам, ризикам, викликам як на національному, так і на міждержавному рівнях [8].

Історично і політично тривалий період більша частина території України перебувала під впливом євразійських соціально-культурних традицій. Національна ментальність виявилася розщепленою, не було єдиних геополітичних пріоритетів, національних інтересів, єдиної національної стратегії.

Події на міжнародній арені, військова агресія з боку окремих держав, а також докорінні зміни у суспільно-політичному та економічному житті всередині України призвели до переосмислення концептуальних підходів у сфері національної безпеки.

У країнах Європейського Союзу наразі теж відбувається зміна поглядів на національну безпеку, причому увага сфокусовується не

тільки на терористичній та війсьній небезпеці, а й на соціальній (гуманітарній) її складовій. Каталізатором цього виступили глобальна фінансова та міграційна кризи, розв'язання воєнних конфліктів в окремих регіонах світу. Це, своєю чергою, спонукало громадян європейських країн звернути увагу на проблеми, які раніше перебували поза увагою більшості суспільства, а саме національної належності чи ідентичності конкретним етносам. Як наслідок – у багатьох країнах ЄС широко обговорюються питання консолідації суспільства на основі національних інтересів, стає більш популярним вважати себе не тільки громадянином конкретної країни, а й пишатися своїм етнічним походженням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Після формування національних держав та перетворення їх на основний суб'єкт міжнародних відносин безпека набула характеру національної безпеки. Англійський філософ і політичний мислитель Томас Гоббс (1558–1679 рр.) свого часу зазначив, що національна безпека – не просто центр державницької діяльності, вона – головний сенс існування держави. Без неї, вважав Гоббс, взагалі неможлива будь-яка держава.

Минуле ХХ ст. стало тріумфом національних держав, і якщо перед Першою світовою війною у світі було 62 незалежні держави, у 1946 р. – 74, то до кінця ХХ ст. їхня кількість збільшилася більше ніж утричі і сягнула 193 держав.

У ХХ ст. поняття національної безпеки було вперше введено до політичного лексикону в посланні президента Т. Рузвельта Конгресу США 1934 р., де він обґрунтовував приєднання зони Панамського каналу інтересами національної безпеки. Основні ідеї сучасного розуміння національної безпеки було викладено у “Законі про національну безпеку”, прийнятому у США 1947 р. Для забезпечення національної безпеки США передбачалося вирішення трьох головних завдань [7], зокрема:

- зміцнення координації між зовнішньою, внутрішньою і військовою політикою;
- підвищення потенціалу і можливостей розвідки;
- раціоналізація “оборонного співробітництва” зі збройними силами.

Дослідженнями проблем забезпечення національної безпеки держави займалися такі вчені, як А. І. Семенченко, В. Г. Пилипчик, О. М. Будаков, В. Л. Дикань, П. Я. Пригунов, В. Ю. Богданович, В. В. Крутов, О. І. Захаров, Ю. В. Єгоров. Незважаючи на значну кількість досліджень, публікацій та наукових робіт з проблем забезпечення національної безпеки (яка включає і економічний, і військовий, і гуманітарний складники та інші сегменти), залишається багато невирішених проблем, які ускладнюються відсутністю системності, скоординованості та єдиних поглядів, а також обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення і впровадження сучасних методів та моделей забезпечення національної безпеки [1–6, 9].

Метою статті є дослідження впливу найважливіших, найскладніших явищ суспільного і політичного життя на стан забезпечення національної безпеки держави, вивчення значення національної єдності у процесі консолідації дій влади щодо забезпечення національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. У Законі України “Про основи національної безпеки України” зазначається, що “Національна безпека України – це захищеність життєво важливих інтересів людини, громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, сучасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам” [2].

Подолання наведених вище викликів, а точніше, їх мінімізація є можливим шляхом реалізації виваженої державної політики національної безпеки, яка передбачає затвердження основ національної єдності задля

розбудови демократичної, правової, конкурентоспроможної держави, формування соціально орієнтованої ринкової економіки, зміцнення науково-технологічного потенціалу, забезпечення інноваційного розвитку, зростання рівня життя і добробуту населення, забезпечення інформаційної безпеки, екологічно і техногенно безпечних умов життєдіяльності суспільства.

Ключовими напрямками подолання викликів національній безпеці є:

- досягнення національної єдності та консолідації суспільства через формування національної ідентичності, поширення ідей спільної історичної долі, продовження реформування політичної системи, розвиток політичних комунікацій;

- підвищення ефективності системи державного управління та місцевого самоврядування через удосконалення конституційного регулювання суспільних відносин, взаємодію органів державної влади з інститутами громадянського суспільства, розмежування бізнесу та влади, проведення адміністративної реформи;

- підвищення рівня економічної безпеки через поліпшення інвестиційного клімату, інноваційну діяльність, реформування податкової системи та проведення земельної реформи;

- забезпечення енергетичної безпеки країни шляхом зменшення енергетичної залежності та диверсифікації джерел енергопостачання, підвищення ефективності та управління паливно-енергетичним комплексом;

- досягнення високих соціальних стандартів та вирішення демографічних проблем через зміцнення середнього класу, подолання диспропорцій міграційних процесів, розвиток освіти та реформування системи охорони здоров'я;

- створення безпечних умов життєдіяльності та захист навколишнього середовища шляхом збалансованого природокористування, поліпшення екологічного стану водних ресурсів, розбудови єдиної державної системи цивільного захисту, реформування житлово-комунального господарства;

- реформування інститутів сектору безпеки, яке передбачає підтримання Збройних Сил України та інших військових формувань у стані високої боєздатності, забезпечення необхідного рівня їх фінансування, удосконалення правової бази, приведення кримінального законодавства та судочинства у відповідність до стандартів і

рекомендацій Ради Європи та Європейського Союзу;

– прискорення реалізації судової реформи шляхом забезпечення прозорості діяльності судів, оптимізації системи судів загальної юрисдикції, посилення гарантій незалежності суддів, радикального підвищення рівня виконання судових рішень;

– розвиток системи демократичного цивільного контролю над воєнізованими організаціями та правоохоронними органами держави через удосконалення законодавчого забезпечення, розвиток цивільно-військових відносин, поступову демілітаризацію правоохоронних та розвідувальних органів, залучення громадськості до вироблення та реалізації оборонної політики держави;

– забезпечення сприятливих зовнішніх умов для розвитку та безпеки держави шляхом зміцнення системи колективної безпеки на європейському та євроатлантичному просторах, захисту та підтримки українських громадян за кордоном, завершення правового оформлення державного кордону, розвитку відносин з ЄС і НАТО, врегулювання “гарячих” та “заморожених” конфліктів.

Національна безпека України на сучасному етапі розвитку повинна забезпечуватися шляхом проведення виваженої державної, а точніше, національної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, економічній, соціальній, військовій, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах.

Загрозу національній безпеці й стабільності держави, яка знаходиться на шляху трансформації до дійсно демократичного стану, становить відсутність традицій шанувати права людини, її гідність, відданість національним інтересам держави, готовність цивілізовано домагатися їхнього дотримання. Вважаємо, що саме нація як форма самоорганізації суспільства дозволяє наповнити універсальні права людини різноманітних етнічних, культурних меншин та економічних спільнот конкретним змістом. У той же час, на нашу думку, важливими є не тільки національна гідність і патріотизм, а й конкретні дії з недопущення розбалансованості державних інституцій, “політична воля” вищого керівництва держави на проведення “реальних”, ефективних реформ усіх ланок державного устрою, додержання принципу переваги суспільних цінностей та потреб над власними.

Ці пріоритети та завдання передбачають невідкладне проведення реформ усіх складових

життєдіяльності суспільства та держави – політичної, адміністративної, судової, податкової, земельної, місцевого самоврядування, освіти, охорони здоров'я, сектору безпеки. Вони можуть бути реалізовані тільки консолідованими зусиллями державних інститутів та громадянського суспільства з урахуванням національних інтересів України.

Висновки

Ключова роль у консолідації дій влади, спрямованих на виконання стратегії, належить Президенту України як Главі держави, Верховному Головнокомандувачу Збройних Сил та Голові Ради національної безпеки і оборони України. Забезпечення виконання зазначеного вище відповідно до чинного законодавства покладене на Кабінет Міністрів України, який, зокрема, має щорічно затверджувати план заходів, спрямованих на її виконання.

Реалізація цілей потребує ефективного централізованого управління на основі системного підходу, а консолідація у масовій свідомості основних національних інтересів є однією з найважливіших передумов стабільного розвитку сучасної держави.

Національна безпека відображує стан захищеності національних інтересів незалежних держав. Ігнорування незалежних держав, їх суверенітету та інтересів – це хибний шлях, що призводить до конфліктів.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Текст] : офіц. текст [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами]. – К. : Вікар, 1997. – 64 с.

2. Про основи національної безпеки України [Текст] : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 39. – Ст. 351.

3. Про Стратегію національної безпеки України [Текст] : Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 43. – Ст. 1353. – С. 38.

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року “Про нову редакцію Военної доктрини України” [Текст] : Указ Президента України від 24.09.2015 р. № 555/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 78. – Ст. 2592. – С. 38.

5. Вавринчук, М. П. Національна безпека України [Текст] / М. П. Вавринчук. – К. : Кондор, 2008. – 600 с.

6. Теоретико-методичні засади забезпечення національної безпеки держави у її визначальних сферах [Текст] : монографія / В. Ю. Богданович, А. І. Семенченко, Ю. В. Єгоров, О. О. Бортник. – К. : Кий, 2007. – 370 с.

7. Советский энциклопедический словарь [Текст] / гл. ред. А. М. Прохоров. – 4-е изд. – М. : Сов. энцикл., 1998. – 1600 с.

8. Захаров, О. І. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності [Текст] : навч. посіб. / О. І. Захаров, П. Я. Пригунов. – К. : КНТ, 2008. – 257 с.

9. Чередниченко, О. Ю. Реформування країни, як головна стратегія подолання загроз

національній безпеці України на сучасному етапі розвитку держави [Текст] / О. Ю. Чередниченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – Х. : Укр. ДУЗТ, 2016. – № 56. – С. 88–96.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2017 р.

Рецензент – кандидат психологічних наук, професор І. І. Ліпатов, Національна академія Національної гвардії України, Харків, Україна

УДК 351.071

А. Ю. Чередниченко, И. Н. Товма

НАЦИОНАЛЬНОЕ ЕДИНСТВО КАК УСЛОВИЕ ПРЕОДОЛЕНИЯ УГРОЗ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

Обоснована необхідність забезпечення життєво важних інтересів людини, суспільства і держави, стабільного розвитку суспільства, виявлення, запобігання і нейтралізації реальних і потенціальних загроз національним інтересам. Установлено, що ключову роль в цьому процесі грає не тільки громадянське суспільство, але і вищі органи влади і управління держави як проводники стратегії протидії загрозам національним інтересам. Доказано позитивне вплив національного єдності на функціонування системи національної безпеки держави.

Ключевые слова: національна безпека, суспільна, політична життя, загрози, ризики, небезпека, національне єдність, сектор безпеки, національна ідентичність, єдність.

УДК 351.071

O. Yu. Cherednichenko, I. M. Tovma

NATIONAL UNITY AS THE CONDITION TO OVERCOME THE THREATS TO THE NATIONAL SECURITY OF THE STATE AT THE CURRENT STAGE OF DEVELOPMENT OF UKRAINE

The article substantiates the need to ensure the vital interests of people, society and the State, the stable development of the society, detection, prevention and neutralization of real and potential threats to the national interests. It was determined that a key role in this process plays not only civil society but also the supreme bodies of the State power and control, as a strategy guide to counter threats to national interests. The positive influence of the national unity on the system of national security state functioning has been proved.

Keywords: national security, social, political life, threats, risks, danger, national unity, security sector, national identity, unity.

Чередниченко Олександр Юрійович – кандидат економічних наук, доцент спеціальної кафедри № 3 Інституту підготовки юридичних кадрів для СБУ Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, докторант кафедри економіки і управління виробничим і комерційним бізнесом Харківського державного університету залізничного транспорту

Товма Ігор Миколайович – заступник начальника мовного відділу – начальник відділення мовної підготовки Національної академії Національної гвардії України